

belloveien 24 i Oslo kommune. Fredningen omfatter hele anlegget som består av hovedbygningen, det trefløyete, tidligere uthusanlegget som nå er innredet til boligformål, det tidligere hønsehuset samt et uthus som nå er ominnredet til garasje. I tillegg ble også en del av den gamle parken fredet etter samme paragraf. Arealet er avmerket på kart datert Riksantikvaren 27. august 1984 og gitt Miljøverndepartementets påtegning av 19. juni 1985. Fredningen ble tinglyst 9. september 1985.

Montebello ble oppført som landsted for adjutant hos kronprinsen, artillerimajor, senere general Johan Bernt Krohg, etter at han i 1826 fikk skjøte for de tre plassene Hidenborg, Skogstadbråten og Nybråten under Huseby. Disse utgjorde en betydelig eiendom på 181 dekar som senere er parsellert ut til villa-bebyggelse. Tomten er i dag på omkring 13 mål.

Montebello var blant de tidligste såkalte lystgårdene som borgerskapet utover på 1800-tallet oppførte i åsen rett vest for Christiania. Lystgårdene var eiernes sommerresidenser, og forsynte for øvrig husholdet med landbruksprodukter resten av året. I en langt mer beskjeden målestokk fulgte byggherrene her opp tradisjonen fra de gamle storgårdene Bogstad, Ullevål m.fl., som på 16- og 1700-tallet var skapt av byens fåtallige, men meget velstående handelspatrisiat. Mer direkte betydning som bakgrunn for oppføringen av Montebello er nok den motebølge med lystgårdsbygging som oppstod blant Trondheims storborgerskap i årene etter 1750. Det storslåtte Havstens-anlegget rett utenfor Trondheim tilhørte nemlig byggherrens far.

Det antas at Montebello var fullført omkring 1830. Norsk Geografisk Oppmålings kart fra 1844 forteller at gården den gang bestod av hovedbygningen uten fløyer, tre enkeltbygninger som lå der det trefløyede huset nå ligger, samt en mindre bygning på høyden rett øst for anlegget. Den østre av de tre bakbygningene hadde en smalere fløy i nordvestre ende. Målestokken er imidlertid for liten til å si noe sikkert om utformingen. Et senere usignert og udatert eiendomskart, som etter tegneteknikken å dømme sannsynligvis skriver seg fra midtre del av 1800-tallet, viser situasjonsplan, perspektivskisse av anlegget sett fra sørøst og oppriss av våningshusets sør- og vestfasade. Her framstår bakbygningen i sin nåværende trefløyede utforming, noe som kan tyde på at de tidligere husene er blitt sammenbygd.

Det er foreløpig ikke klargjort hvem som er Montebellos arkitekt. Dr. phil. Eivind Engelstad attributerte i 1950-årene bygningen til Chr. Grosch uten nærmere kildeangivelse. Det kan synes som om dette er gjort på stilistisk grunnlag og med bakgrunn i det omtalte eiendomskartet. Derimot nevner ikke Anders Bugge bygningen i det hele tatt i sin doktoravhandling om Grosch fra 1929.

Hovedbygningen er oppført i pusset mur med valmtak, og består av en lavere rustika underetasje og en høyere glattpusset hovedetasje. Hagefasaden har midtark. Denne vises ikke på det omtalte eiendomskartet fra 1800-tallet, men den var kommet til før en stor ombygging i 1923, da huset ble utvidet med de to bakfløyene. Arkene mot nord og vest skal også være oppført den gang. Kjøkkentilbygget mot vest skriver seg fra 1940.

I akse med hovedbygningen ligger det trefløyede uthusanlegget som nå er bruksendret til bolig. Kjørebreen i midtfløyen er imidlertid bevart.

På tross av de sekundære fløyene, arkene og endringer av terrassen, gir hovedbygningen fremdeles et godt inntrykk av det opprinnelige utseendet. Interiørene er en del forandret, men det antas at det kan ligge eldre, interessante detaljer bak disse moderniseringene. Fredningen omfatter også det trefløyede uthusanlegget, selv om dette nå er tatt i bruk til nytt formål. Bevaringen av denne bygningen er helt nødvendig for å anskueliggjøre helheten i lystgården.

Det omkringliggende arealet er fredet for å sikre restene av parkanlegget, som var et vesentlig element i slike lystgårder.

EIDGATA 10, LANGESTRAND, LARVIK KOMMUNE

I medhold av lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50, paragrafene 15 og 21, har Miljøverndepartementet 27. desember 1985 fredet Eidgata 10 på Langestrand i Larvik. Fredningsvedtaket omfatter våningshuset og tomten, og avgrensningen av området framgår av kart datert Riksantikvaren 30. juli 1985 og gitt Miljøverndepartementets påtegning av 27. desember s.å. Områdefredningen vil ikke være til hinder for at det bakenforliggende arealet bebygges med hus av oppsluttende karakter. Vedtaket ble tinglyst 11. mars 1986.

Riksantikvaren har lenge vurdert Langestrand som en spesielt verdifull bydel antikvarisk sett. Siden 1600-tallet har håndverkere og industriarbeidere med tilknytning til sagbruk og jernverk bodd i området. Langestrand har en rekke bevaringsverdige bygninger. Enkeltvis er ikke alle disse fredningsverdige i tradisjonell forstand, men det totale antall gamle hus utgjør en helhet som er fredningsverdig. Størstedelen av Langestrand ble i februar 1985 regulert til spesialområde med formål bevaring i medhold av bygningslovens paragraf 25.6.

Eidgata 10 er en av de største bygningene i området. Størrelsen i forhold til områdets øvrige bebyggelse og beliggenheten i det hellende terrenget gjør at den er spesielt synlig i gatebildet. Den er derfor et svært viktig miljømessig element innen det området som Larvik kommune selv har regulert til

Pressmo, Vågå. Foto: Tonte Hegard, 1984.

spesialområde med formål bevaring, men hvor Eidgata 10 ble regulert til byggeområde for boliger.

Bygningen er i 1 1/2 etasje, hvorav første etasje er laftet mens loftsetasjen består av utmurt bindingsverk. Bygningen er en stor og velproporsjonert representant for de lave, brede våningshusene som det finnes en del av i Østfold og Vestfold.

På grunnlag av byggeskikk, samt utforming og detaljering i overflatebehandling og listverk, er det rimelig å anta at Eidgata 10 er oppført i tidsrommet 1840-60, trolig i første del av perioden. Huset ble bygd med fire kjøkken i første etasje, hvor fire gruer ligger parvis rygg mot rygg. Gruene finnes fremdeles bevart intakt bak nyere innkledninger. Annen etasje var sannsynligvis opprinnelig innredet med ett eller to værelser i hver gavlede, mens midtpartiet har vært vanlig loft som fikk lys fra arkvinduene. Huset synes å ha gjennomgått større moderniseringer og ombygginger i 1860-årene, omkring 1880 og på 1950-tallet.

Ut fra bygningen alene er det umulig å fastslå hvorvidt den i utgangspunktet fungerte som arbeider- eller funksjonærbolig. Værelsenes størrelse og innredningen med i alt fire kjøkken kan tyde på at huset ble bygd til funksjonærer. Inngang direkte i kjøkken var heller ikke uvanlig hos dette sosiale lag. Men etter som det er kjent at i andre av områdets hus har

to arbeiderfamilier benyttet felles kjøkken, kan Eidgata 10 også ha vært oppført som vanlig arbeiderbolig. Hvorvidt Eidgata 10 opprinnelig huset funksjonærer eller arbeidere er ikke avgjørende. Bygningen er reist som flerfamiliebolig i nær tilknytning til arbeidsplassen. Dette er en type bygninger som tidligere er dårlig representert på landets fredningsliste, sett både i lokal- og i landssammenheng.

PRESSMO, GNR. 66, BNR. 15, VÅGÅ KOMMUNE

I medhold av lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50, paragraf 15, har Miljøverndepartementet 30. oktober 1985 fredet husmannsplassen Pressmo i Vågåmo, Vågå kommune. Anlegget består av to våningshus, to stabbur, aurbu med loft, skåle, stall, kombinert stall og fjøs, låve samt en smie med pressestue for tekstiler. Pressestua ligger omkring 50 m sørøst for den øvrige bebyggelsen. En enetasjes lagerbygning som ligger i det fredete området, vest for låven, inngår ikke i fredningen.

I tillegg er et mindre areal rundt selve tunet fredet etter paragraf 15. Fredningen ble tinglyst 6. januar 1986.

Pressmo ligger ved en sidevei i utkanten av tettbebyggelsen i Vågåmo og er fremdeles omgitt av